

ТРИЗЕНЬК - REVUE HEBDOMADAIRE - UKRAINIENNE - TRIDEN'N'YK

Число 46 (202) рік - вид. V. 17 листопаду 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr)

Париж, неділя, 17 листопаду 1929 року.

На дванадцяту річницю свого існування совіти дістали від англійського уряду не-аби який подарунок. Бо ж на цей день влада Макдональда голосами Labour-Party та лібералів перевела в парламенті постанову про відтворення дипломатичних зносин між Британською імперією та СССР.

Причини й мотиви, що дали можливість Labour-Party та лібералам голосувати за урядову пропозицію, виявлено в парламентських дебатах. Для трудовиків зробив то їхній противник — консерватор Балдвін; за лібералів говорив їхній лідер Ллойд Джордж.

Балдвін ставить сам собі питання: в чому полягає таємниця сприятливого відношення англійської робітничої партії до совітського уряду? І відповідає: вважаю, що вона полягає в консервативності Labour-Party. Коли вибухла в Росії революція, Labour-Party взяла собі до голови, що там місце лихого режиму колишнього царизму заступає чудовий демократичний лад. Цієї помилкової уяви робітнича партія і досі не хоче зріктися. Друга причина сприятливості полягає в тому, що на думку певної частини членів Labour-Party, ми, консерватори, змагаємося відтворити в Росії монархію. Ця остання причина, явна річ, нісенітниця.

Ллойд Джордж говорив за те, що совітських інтриг проти Англії нема чого боятися. Царські дипломати не були ліпші за совітських, бо тож про них говорили колишні британські політики: коли обідаєш з чортом, бери довшу ложку. Тепер ложка може бути не такою довгою. Комуністична пропаганда в Англії дає нікчемні наслідки, а навіть в Азії совіти терплять поразку за поразкою. Большевики двоєдушні,

то правда, але відтворити з ними зносини треба з двох причин: по-перше, — це сприятливо відіб'ється на англійській торгівлі, а по-друге, — таке відтворення заведе ССРСР до європейської родини народів, вплине на політику совітів, зм'ягчить та поліпшить її.

Можна собі уявити, як весело сміються московські товариші, читаючи такі завірення «уельського чарівника» Ллойд Джорджа.

Які від того відтворення будуть наслідки? Про те можна також найти почасті в дебатах, почасті в присудах англійської преси.

«Morning Post» говорить, що будь що будь, але Англія від того відтворення, при всіх обставинах, нічого не виграє.

«Times» притримується тої самої думки, але йде далі, бо говорить:

«Большевики ніколи не затаювали свого презирства на адресу англійської робітничої влади. І це презирство — єдина нагорода, яка припадає на долю Макдональда від совітів за його до них терпеливість та сприятливість».

Та найдалше що-до осуду того кроку, який зробила англійська влада, іде міністр закордонних справ попереднього кабінету, бо він висловився:

«Одно мені не ясно в цілій тій справі: хто кого тут пошив у дурні? Чи Москва англійську робітничу владу, чи англійська влада свою англійську батьківщину?»

Начеб-то приймаючи до серця це запитання Чемберлена, Лондонська торговельна палата, не бажаючи «пошитися в дурні», приспішила з резолюцією. Ав тій резолюції вона говорить, що нормальні зносини з совітами не можливі, аж до того часу, поки большевики не визнають російських боргів та не винагородять британських підданих, що їх маєток був націоналізований ССРСР. Инакше кажучи, на думку палати, нормальні зносини з совітами взагалі не можливі.

Це все що-до Англії. Які наслідки будуть для самих совітів? Безперечно, відтворення англо-совітських дипломатичних зносин на деякий час начеб-то посилять міжнародній престиж ССРСР, як що взагалі можна говорити ще про якийсь престиж. Можливо навіть, що за Англією піде де-хто з тих держав, що досі остерегалися взагалі визнавати *de jure* ССРСР. Але справі совітській сприятливість англійського робітничого кабінету ні в чому вже допомогти не зможе, навіть на міжнародньому форумі, навіть у самій Англії.

В Лондоні з'явиться якийсь совітський посол, привезе з собою одного-двох Беседовських та стільки ж Ройзенманів, а що-ж далі? Далі знову-ж таки пропаганда, інтриги, бліндовані кімнати в Аркосі і таке инше. І все те найбільше на той час, поки існуватиме уряд

Labour Party, бо після нього безперечно прийде знову до влади консервативна партія з Балдвіном, Чемберленом чи ким іншим, опінія яких що-до совітів—відома, та які не стануть гладити большевиків по головці.

Так само жадних пожиточних перспектив не дає це відтворення і там, в самому СССР. Не дає, бо не принесе воно большевикам ні грошей, ні краму, ні матеріяльної, ні моральної сили. Нидіють і гинуть там у себе вдома, гниють на корінні, гнитимуть і далі, аж до того часу, поки не зогниють остаточно і не заваляться. Інтереєніювати на їхню користь ніхто з Європи не стане; не ворухне мізинцем і сам Макдональд, бо сам для себе знає він ціну тим авторам «малпяхих штук».

Українська «радянська» культура в оцінці комуністів.

В останній час большевицька книжкова продукція та преса багато уваги уділює обрахункові тих здобутків, яких досягнула «радянська» культура за 10-тилітнє панування на Великій Україні окупаційної влади.

Серед нечисленних брошюр і статей на цю тему слід виділити дві статті, які належать присяжним комуністам, що відобрають не аби-яку роль на сов. Україні.

Перша стаття — «Сучасні проблеми українського культурного процесу» («Шлях освіти», ч. 5-6 за 1929 р.) належить перу наркомосвіти М. Скрипника, який мав на меті збити позицію «емігрантських крикунів» (ст. 6) що намагаються сіяти думку, «буцім то культура, яка зараз іде під керівництвом, за активною участю пролетарської класи, не є дійсно українська культура» (там же), а натомість довести, що «УССР дійсно є культурний П'ємонт цілого українського народу» (там же). На доказ свого твердження М. С. наводить приклади тих успіхів, яких досягнуто на сов. Україні по різних галузях суспільної роботи, — книжкової продукції, кількості українських часописів, українізації шкіл, ліквідації неписьменности, фінансової бази культурно-освітньої роботи... в порівнянні, як що не з 130 роками попереднього існування української культури (в галузі видавничої діяльності), то з останніми роками дореволюційної доби—з 1912-13 р.р. (в інших галузях).

Мабуть, сам М. С. відчував, що аргументація його навряд чи розвіє «злісні клевети наймитів польської, румунської англійської, чеської буржуазії проти нашої (радянської) культури» (ст. 5), бо в тім же числі «Шляхів Освіти» безпосереднє за статтею М. С. йде стаття другого корифея комунізму В. Коряка — «Український культурний процес», де автор поставив своїм завданням довести, що українська культура тільки за диктатури пролетаріату набірає розмаху, якого не знала ніколи історія українських земель.

В цій статті обсягом одного аркушу (з 7-ої по 26-ту стор.) В. К.

умудрився переглянути всі елементи української культури, починаючи від мови і кінчаючи... філософією і прийти до висновку, що «розвиток культури на Україні в умовах диктатури пролетаріату забезпечує як найбуйніший розвій всіх творчих сил українського народу» (23 ст.).

Ось візьмемо для прикладу укр. мову. В. К. просто стверджує, що «найголовніше для розвитку літературної мови є усталення єдиного для цієї мови правопису, обов'язкового по всіх культурних закладах, підтриманого авторитетом державної влади. Тепер українська мова це має: їй дала це революція Жовтня. Затверджений від народнього комісара освіти т. Скрипника на підставі ухвали Ради народніх Комісарів УСРР український правопис набрав обов'язкової чинності в межах нашої республіки, а представники наукових закладів українських земель по-за межами кордону визнали цей правопис обов'язковим для всіх українських земель»*) (18 ст.).

А що-до філософії, то В. К. з неменшою категоричністю заявляє, що це тільки «недобитки українського націоналізму, обріхуючи радянську владу, запевняють, що большевицький режим не признає філософії як самостійної науки», і тут же, щоб завдати сорому «недобиткам українського націоналізму», додає: «тим часом при Українському Інституті Марксизму і Ленінізму (все з великої літери. С.) засновано спеціальне філософське наукове товариство «Войовничий матеріалізм України» (23 ст.).

При читанні статті В. К. якось мимоволі пригадуються слова писаря з комедії М. Кропивницького «По ревізії»: «откатегорієм усю систему в лучшій виді». І В. К. дійсно «откатегорав» на 16 стор. своєї статті увесь процес витворення української культури.

Закінчує В. К. свою статтю апотеозом української «радянської» культури: «І ось радянська влада споруджає в столиці республіки Харькові величезний модерний будинок промисловости, який з замилюванням розглядає гість, що приїхав з центру світової культури (чи не буржуазної? С.) — Анрі Барбюс. В Києві нині будується український Голівуд — центр української кінематографії. А на Дніпрі величезна електростанція, якої масштаби захоплюють американських інженерів і яка має створити новий індустріяльний осередок всесоюзного значіння» (там же).

Признаючися, — від цього малюнку досягнень української «радянської» культури хоча б *in statu nascendi* трохи моторошно стало мені, і подумав собі, чи дійсно не обріхуємо ми, «емігрантські крикуни», сов. владу, коли підносимо галас проти «радянської» культури. Але дальша стаття в тому ж таки числі «Шл. Осв». (О. Полоцького — «Культурна п'ятирічка») спустили мене з натхнених височин знову на нашу, не свою землю, і в тій статті я вичитав, що «загальне обов'язкове навчання, згідно постанов уряду, мусить бути запроваджено в життя вже в 1929-30 р., але треба констатувати, що значна більшість округ не довиконала плана розгортання шкільної мережі» (26 ст.); що протягом

*) На жаль, В. Коряк не вказує, які саме наукові заклади українських земель, напр., в Румунії або Чехословаччині визнали для себе обов'язковим правопис сов. України. Автор.

наступного п'ятиріччя кількість ВУЗ'ів на сов. Україні має зменшитися в наслідок злиття маломіцних ВУЗ'ів з міцнішими на 21 (30 ст.); що «на сьогодні на Україні справа стоїть в галузі науково-дослідчої роботи далеко неблагополучно (хіба останнє слово не архитвір української літературної мови?С.) (40 ст.); що «треба зазначити невелике просування української книжки в робітничі райони, де по деяких профспілкових бібліотеках є лише 2 відс. українських книжок. Помітно й затримання переходу на українське слово в масовій культр.-освітній роботі профспілок, в тому числі і самодіяльно-гуртковій роботі профспілкових клубів, зокрема, гостро стає це питання в профспілках, що охоплюють індустріальних робітників» (42 ст.); що «треба довести рівень зарплати педагогічному персоналові ВУЗ'ів і наукових робітників що найменше до передвоєнного рівня» (там же).

Стаття О. П. не є самітною: в тому ж числі «Шл. Ос». вміщено статтю Я. Ряппо. «Проблема радянської середньої шксли», і ця стаття прямо починається з того, що «в побудові середньої школи зроблено ще надзвичайно мало, на неї ззернено найменше уваги. На середню школу витрачено пски дуже мало коштів. З одного боку, держбюджет не відводить їй майже нічого, а з другого — місцевий бюджет, зайнятий, головне, заведенням вселюдного початкового навчання (раніш вже була згадка про досягнення в цій справі.С.), може дати їй дуже мало. Надзвичайно гостре питання про забезпечення житлом і стипендіями дітей робітників і селян по наших профшколах не зрушено ще з мертвого стану; не досить гарно тому тут і з соціальним складом учнів. Дуже кепськo обладнано кабінети, лабораторії і майстерні середніх шкіл; недостатня їхня загальна і навчальна література. Не краще справа і за викладацькими (і це хіба погане слово?С.) кадрами з їхньою кваліфікацією. Словом, наша середня школа чекає на капітальні вклади» (50-51 ст.).

Отже, як бачимо, справа будівництва як початкової, так і середньої й високої школи, стоїть не зовсім гаразд, або, висловлюючися по модернсьму «далеко неблагополучно». Може бути, що компенсацією за це є розвиток діяльності Всеукраїнської Академії Наук, тим більше, що М. Скрипник в своїй статті з натиском підкреслює, що «Всеукраїнська Академія Наук поступовно рсзвивається» (2 ст.), а тому вторить і В. Коряк: «Праця Академії Наук буйно рсзвивається» (22 ст.).

А ось що ми читаємо в останній книжці наукового журналу — «Україна» (липень-серпень, 1929 р.) — в рсзділі «Хроніка»: «Різні організаційні плани Історичної секції Всеукраїнської Академії Наук здебільшого зісталися нездійсненими і перейшли до наступного року з меншими надіями на свою реалізацію — з огляду на те підрядніше значіння, яке дістають історичні науки в нових планах Академії супроти наук природничих і технічних. Секція не одержала дотації на свої науково-організаційні потреби; задумані комісії, експедиції, видання не могли ввійти в життя; існування де-яких введених в життя уже стало проблематичним і ледве могло продовжуватися» (167 ст.).

Наведений тут матеріал, на мою думку, наочно свідчить про те, що «декларації» М. Скрипника та В. Коряка цілковито розходяться з

фактами, що подають самі ж большевицькі часописи. Ті факти як раз і підпирають ті «злісні клевети еміграційних крикунів», які, зрозуміла річ, так не до смаку припадають М. Скрипникові і К-о.

Ст. Сірополко.

Професор Ростислав Лашенко.

(некролог)

30 жовтня о 2 год. дня в Празі упокоївся Ростислав Митрофанович Лашенко, професор по катедрі історії українського права на факультеті права і суспільних наук Українського Університету в Празі.

Небіжчик народився 1 вересня 1878 року в Єлисаветі, на Херсонщині, у 1905 році скінчив юридичний факультет Київського Університету св. Володимира і вступив на службу по судовому відомству, займаючи різні посади, а в останній перед революцією рік виконував обов'язки мирового судді в Києві. Після революції в році 1917 був виставлений українською фракцією Мійської Думи, яко кандидат на мирового суддю, і був обраний. Через кілька місяців був обраний головою з'їзду мирових суддів Київського повіту. В 1918 році був обраний головою 1-го департаменту Київського апеляційного суду, а в 1919 році — старшим головою цього суду. В тому ж році був призначений членом верхньої слідчої комісії. Року 1918-1919 викладав історію укр. права в Київському Народньому Університеті. Був членом Київського Наукового Т-ва і членом комісії для збирання звичаєвого права при УАН. Приймав активну участь у заснованню українського правничого т-ва в Києві в 1917 році, був товаришем голови, потім головою цього т-ва. Року 1920 опинився на еміграції і проживав у Львові, де працював в бібліотеках Наукового Т-ва та ин. Року 1921 був обраний доцентом Українського Університету в Празі по катедрі історії українського права, слідуячого року був підвищений на надзвичайного, в 1923 році на звичайного професора. В Празі Р. Лашенко заснував правниче т-во, безсінним головою якого був до смерті. Як професорові історії українського права, Р. Лашенкові першому довелося розробити систему свого предмету, і треба признати, що він опрацював цю нову наукову дисципліну з великою любов'ю, що доходила до ентузіязму, накресливши широкий науковий план, довершити який не дала йому неблагана смерть. За 7 років своєї наукової праці, Р. Лашенко надрукував: «Лекції по історії

українського права ч. I. Княжа доба», «Лекції по історії укр. права» ч. II. В. К. Литовсько-Польська доба. Джерела: «Копні суди на Україні». Монографія, надрукована в Збірнику Правничої Комісії Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка за 1926-1927 р. р. Статті: «Ідея права власності на землю на Україні», «Литовський статут, як пам'ятник українського права» та ин.

В особі Р. Лашенка Український Університет втратив працюючого, талановитого і компетентного професора такого важливого предмету, як історія українського права; українська наука втратила одного з видатніших робітників своїх, який міг би ще збагатити її видатними творами. В особі небіжчика Україна втратила вірного патріота, який і серед злиднів емігрантського життя не збочував з загально-національного шляху, остаючися вірним ідеям, з якими вийшов на еміграцію. Давній с.-ф. Р. Лашенко на еміграції не належав до жадної політичної партії, віддаючи всі свої сили на службу науці.

Покійний залишив вдову і неповнолітніх дочку та сина, які на еміграції ділили з ним радість і горе.

В суботу 2 листопаду було одправлено похорон в каплиці патологічної клініки Карлового Університету при участі численного громадянства, товаришів і учнів покійного, а 4 листопаду після короткої літії було переведено спалення останків небіжчика в крематорії на Ольшанському кладовищі, в Празі.

Вічний спокій небіжчикові! Вічна пам'ять українському вченому.

А. Я.

Оригінальні закиди.

В ч. 59 «Дней» один «істинно-руській» вірменин п. А. Хандкарян в статті своїй «На службѣ у Турції» виступив з досить оригінальними закидами по адресі двох татарських діячів: ідель-уральського — Аяз-Ісханова (що підписав відозву організаційного Комітету конгресу поневолених Москвою народів—«Тризуб» ч. 38) і лідера азербейджанської партії (яка стоїть на ґрунті самостійности Азербейджану) «Мусават» — Расуль -Заде.

Перший закид — відсутність російського патріотизму, зрада інтересів Росії. Закид поважний і цілком слушний. Але Хандкарян забув про одну маленьку обставину. І Аяз-Ісханов і Расуль-Заде не є росіяне. І для них російський патріотизм не є жадною чеснотою, як не є він чеснотою зрештою і для самого Хандкаряна.

Другий закид — туркофільські симпатії. Ми б ще розуміли, коли б цей закид п. Хандкарян поставив своїм землякам-вірменам. Дійсно для вірмен і Туреччина і Росія «обидві гірше». І для вірменина бути

туркофілом, це може дійсно значити зраджувати національним інтересам. Але татаре й тюрки — це сдне плем'я, до того ще зв'язане однією магометанською релігією. Хто ближче татарам — чи православні слов'яне,—росіяне, чи одноплемінні і одновірні турки? Туркофільство для них є також таким же натуральним, як русофільство у чехів і словаків за часів австро-угорського панування. Були і у чехів такі люде, що мріяли про об'єднання «з великим руськом», бо в цьому вони вбачали єдиний вихід в їхній боротьби проти німецького Drang-a nach Osten. З австрійського погляду — це були задпроданці і зрадники. З чеської ж—це були лише наївні люде, що мали надто малу віру у власні сили свого народу і надто невірну увяву про нарід російський.

Хандкарян приводить слова Ісханова: «Під час війни тюрки Росії підіймали де-кілька разів повстання; більшість офіцерів і салдат тюркського походження, яких російський військовий штаб перевів з кавказького фронту на австро-угорськ й і німецький, цілком свідомо переходили в полон». Хандкарян в жах приходить: «Знач ть були і факти зради Росії, були повстання в запіллю, були переходи до ворога!»

А хйба п. Хандкарян не знає, що під час війни чехи масово переходили в полон на всіх фронтах?

Що, окрім грубої сили, могло примусити всіх цих різноплеменних інородців, які заселяли б. Росію, класти голову у великій війні? Що дала Росія цим самим волзьким татарам, щоб вони мали йти і захищати її кордони та ще за велику честь це вважати?

В минулому — згадаймо історію — розгром Казані за Івана IV, зруйнування Золотої Орди. Так, ту сторінку історії із задоволенням може згадувати кожний росіянин. Але що, окрім злоби і гіркого почуття, вона може викликати в душі такого казанського татарина?

В сучасному — політика денационалізації, винародовлення, утиск економічний, трактування з погордою як громадян другого сорту, — ті всі, хто жив в Росії, бачили це на власні очі.

Хандкарян ретельно захищає інтереси Росії. Як би те, що написав Хандкарян, написав би якийсь росіянин, можна було б обурюватися на безмежну самовенність і безмежне нахабство представника тієї нації, що звикла бути паном. Але було б все ж таки зрозуміло. Хандкарян — вірменин. І захист російського імперіялізму в його устах звучить надзвичайно фальшиво. Його можна зустрінути лише з погордою і презирством, як слова людини, що зрадила своєму народові—поневоленому і перейшла на службу до народу гнобителя.

Є. Г.

Десять день в Іспанії.

III.

Вже минуло з чотири сотні літ, як Іспанія відкрила для Європи Америку, але сама вона через цілі століття новітньої історії все залишається для тої самої Європи ще не відкритою країною, ще тою

невідомою Америкою, що таїть в собі неоцінені казкові скарби і все чекає на свого Колумба-Муссоліні, що збудить королівство Пилипа II з віковичного сну.

А тим часом цей чарівний край нагадує знайомі образи упадку старого імператорського Риму. Коли Капітолій ще гордо здіймав свої вежі над вічним містом, але вже без води стояли величні терми і шпари блискавками розбігалися по дорогіцінних мармурах стін, даючи захист самоцвітним римським ящуркам, що гніздилися в сухих водозбірнях.

Так і в сучасній Іспанії. В той час, коли Швейцарія, Франція та всі зрештою країни Європи пишаються кожним камінчиком, кожною легендою, і навіть гарним виглядом з тої чи іншої гори, в Іспанії припадають порохом неоцінені без порівняння з іншим музеями скарби Прадо, величава Альгамбра на самоті підносить свої стрільчаті вежі до майже білого від південного сонця неба і кроки одинокого туриста не в стані збудити тіні великих королів, що з мечем при боці і вірним псом в ногах відпочивають в просторих підземеллях під надлюдським тягарем бездушного Ескуріялу.

Дійсно Іспанія не вміє пишатися своїми скарбами, ні рекламувати їх перед американськими королями бутлегерів чи свиней. Вона, як той Дон Кихот, переможений цирульником, сумно дивиться з своєї самоти на зброю, що безвладно висить на стіні і нагадує про колишні славетні бої. І Європа дійсно певне зовсім забула б про цей край, коли б не той самий Дон Кихот, в якому геніяльне перо так пророче накреслило будучину іспанця, його поривання до великих діл і безсилля його руки.

Правда, крім Дон-Кихота є ще один національний образ, по якому цілий світ знає Іспанію і по якому її оцінює, це образ — герой кориди — тореадор. Популяризований всесвітньою літературою, музикою і оповіданнями мандрівників цей персонаж часто втілює для нас всю Іспанію, як сама кориди (бій биків) заступає і закриває собою для пересічного громадянина всі досягнення іспанського генія, яким лише вроджена скромність іспанця перешкоджає зайняти місце в Пантеоні інших народів. Але по-за цією дешевою популярністю і по-за фантастичними оповіданнями «самовидців», цей фактор іспанського життя мимоволі притягає серйозну увагу всіх його дослідників. Дійсно, століття змінювали століття, гинули та народжувалися культури, змінювалися династії, змінився весь дух народу, а тореадор перед тим, як взяти з оксамитної подушки золочену шпагу, так само знімає свою трюхкутну шапку перед бездоганим циліндром оградного мадридського мера, як століття тому знімав її перед оздобленими струсевими перами оксамитними беретами арагонських королів.

І ця кривава народня потіха не тільки перетривала все, а більше того вона рознеслася всюди, куди лише сягнула в свій час іберійська культура, чи то за кораблем Колумба чи Васко де Гама, чи за мечем Кортеса і д-Альвардо і за безмежними просторами Атлантики професори й погоничі ослів, салдати і сеньорити однаково задержують дух, коли на арені блисне криця і однаково плешуть в долоні, коли смертельно поранений бик розкидає ногами просяклий кров'ю пісок в останній боротьбі із смертю.

Коли вам хочеться знати про кориду, ніколи не питайте про неї іспанців. Вони ніяковіють і стеротипно заявляють — О це дуже спеціальна річ. Вам вона не може впадобатися, бо треба бути іспанцем, щоб це зрозуміти.

З цієї відповіді можна зрозуміти, що корида не лише річ спеціальна, а крім того не дуже гарна і інтелігентний іспанець завжди почуває в глибині душі всю жорстокість і малу естетичність цієї забави, де центром дії є тортури і смерть освоєної худоби. Але почуваючи це, кожний інтелігентний іспанець все ж не пропустить жадної нагоди відвідати бої, а особливо з родиною; і в цирках великих міст, розрахованих на десятки тисяч глядачів, н і к о л и не буває жадного вільного місця, що приносить муніципалітету кругло 2 мільйони пезет чи над 300.000 дол. на місяць. І такі цирки знаходяться не лише в кожному місті і містечку Іспанії, але і в найбіднішому селі завжди існує спеціальна обора, де місцеві хлопці б'ються за браком телятків з телятами, а іноді і з телицями.

Це захоплення коридом настільки бігом століть (може тисячеліть) увійшло в кров і душу іспанця, що всякі замахи та спроби знищити це явище або навіть надати йому більше гуманні форми завжди і заздалегідь засуджено на невдачу, і знавці іспанського побуту говорять, що в Іспанії є єдиний спосіб викликати загальну революцію — це заборонити кориду. Я вже не кажу про змагання проти неї різних довгозубих місс з Армії Спасення, або т-ва прихильників освоєної звірини, що заїздять в люксових авто до бідніших дільниць, проповідуючи голодному людові, що бути злими і красти є гріх; але і сам іспанський диктатор Прімо-де-Рівера, людина з душею старого ідальго, пережив найсумніший момент своєї влади, коли декретував обов'язковість покриття спеціальними панцирями коней, що беруть участь в боях, і зараз же потому мусів піти на компроміси перед вибухом загального невдоволення.

Проте, про саму організацію кориди запитаний вами тубілець оповість охоче і подрібно і радо спростує всі ті байки, що спопуляризували в світі хижі на сенсацію мандрівники та газетяри.

Т о р е а д о р! — такого слова немає в іспанській мові. Те, що ви називаєте тореадором, буде по нашому е с п а д а або м а т а д о р, а всі, що беруть участь в боях, називаються т о р е о.

Натурально вони виходять з пастухів або м'ясників і щоб торео були люде з товариства — річ абсолютно нечувана в Іспанії. Заробляють вони дійсно добре; п'ять, а то й десять тисяч пезет за вихід, а тому рідко який працює довше, як до 30 років. Цього досить, щоб скласти добрі гроші, в відтак займається комерцією, здебільшого гуртами чи бойнями.

Ризико? — це вже побачите самі, а статистика показує, що на всю Іспанію гине пересічно один торео на рік. Зрештою, звичайно вони могли б бити биків скоро без жадного ризику, але... хто не ризикує, той не заробляє, і, щоби стати знаним і заробляги, треба завжди виставляти себе на зайву небезпеку. Але це лише побачите на місці. І я вирішив побачити.

Діставши собі білет середньої ціни (за яку можна мати добре місце

в кожній опері великого міста), пам'ятаючи іспанську звичку завжди спізнюватись, не дуже квапився до «Бичачогоплацу», і тут на мене чекало перше розчарування. За 10 хвилин до призначеного часу величезний амфітеатр був вже повний люда, що спокійно сидів на місцях і серед рівних низок людських голів можна було помітити лише з півдес'ятка, очевидно, як я, чужинців, що розгублено шукали свої місця серед цього людського моря, переступаючи через руки, ноги й голови тубільців, що до речі з вишукованою ввічливістю і правильністю керували невпевненими рухами цих невірних мандрівників.

Не встиг я сісти на нарешті знайденому місці між молодим іспанцем і огрядним голандцем і поглянути на цілковито круглий амфітеатр, що оточував величезну арену, відгорожену невисоким дерев'яним парканом, як сурми засурмили, відкрилася широка брама і арена засяла сріблом і золотом в останніх проміннях сонця, що заходило.

Спереду виступали чотири м а т а д о р и в густо гаптованих золотом одягах з туго заплетеними чорними косами під трьохкутними золото-чорними капелюхами, за ними йшли б а н д е р і л е р о с и та ч у л о с и в червоному, гаптованому також, але менш багатому сріблом, за ними на неймовірно худих шкапах їхали три п і к а д о р и з ратищами при стрем'яні і хід замикали п е о н и, себ-то слуги, що вели прикрашених стрічками трійку мулів, яких призначенням е стягати з арени трупи биків та коней.

Похід обійшов арену і ледве встигла зачинитися за ним велика брама, як сурми знову засурмили, розчинилася інша, менша, і на арену вибіг бик.

Він біг підтюпцем, так як звичайно бігає товарина, був невеликий, сірий з велитенським сильно зігнутим рогом і на перший погляд дуже скидався на нашого звичайного сільського молодого бичка з тих околиць, де вплив швіців і сементалів не надав ще селянській худобі монументальних форм важкої раси. Але вже за пару хвилин око не цілковитого профана зачинало помічати ці тонкі з сухими копитами, гідні оленя, ноги, цю довгу спину і могутню, але не призначену для ярма, без горба і вола, шию і нарешті ці рухи, такі зрадливі під сонною зовнішністю, що найліпше характеризують знамениту андалузську расу бойових биків.

Бик станув посередині і здивовано розглядав довкола, коли несподівано з замаскованої дірки в паркані вискочив верткий чулос з червоним плащем в руках і побіг просто до нього. За ним другий, третій, четвертий. Бик дивився спочатку досить байдуже на цю настирливу і неприємну компанію, що вимахувала цими дратуючими око червоними крилами, але коли вони зачали зачіпати його просто по носі, він не витримав. Хитро повівши очима на обидва боки, він намітив собі, очевидно найбільше легку на його погляд жертву і несподівано одним скоком кинувся на неї. Роги його зустріли порожнє місце. При другій спробі він дістав від чулоса, що відскочив, червоним плащем просто по носі. Тут він зовсім втратив голову і зачав ганятися за кожним, хто лише траплявся в полі його зору і лише здивовано ставав на хвилику, коли невловимий ворог, що вже ніби-то

висів на кінцях його рогів несподівано і чародійно зникав через паркан, який з тріском гнувся під настиком ваги розлюченого звіря.

За десять хвилин такої погоні бик неначе збожеволів од злости. Він то стояв непорушно, не звертаючи ні на кого уваги, то раптом кидався через цілу арену, коли несподівано знайома постать прилягала його увагу. Постат на коні і з довгою палицею у руках.

Ага! Пастух, ну, він мені відповість за все, — і бик скажено кинувся до нього. В запалі бою він не помітив, що пастух носить шитий золотом одяг, що кінь вкритий бронєю з товстого брезенту і що нарешті на кінці пастухової гирлиги блищить криця. Він бачить лише знайому сільвету свого віковичного ворога і вмить голова його зникає під животом коня. Він не чує, як ратище пробиває йому спину, могутній рух шиєю, і кінь і пікадор в повітрі перелітають через бика і тяжко котяться по арені в той час, як переможець важко дихаючи йде спокійною ходюю в другий бік, не звертаючи жадної уваги на хуртовину червоних плащів чулосів, що наслідують на нього. Він зневажає їх, він помстився, він хоче пити і відпочити.

Але його зацінена морда зустрічає лише сухий песок арени, який пахне чимсь дивним і дратуючим. Замість спокою рідного степу він бачить довкола якесь рохвильоване море, чує галас й гармидер, він реве і сліпо кидається за першим червоним плащем. Тут він робиться зовсім несамовитим. Реве, стрибає в гору, як хорт, і, поваливши другого пікадора, вже не відходить в свідомості своєї перемоги, і лише зручним чулосам вдається хитро відвести його від місця бою, де лежать безвладно кінь і верхівець, безборонні перед його рогами та копитами.

Але ця остання перемога коштує йому багато сил. Він тяжко дихає і з свіжих від ратищ пікадорів ран на спині кров спливає широкима струмком по його оксамитній шкірі.

Арена спорожня. Він стоїть посередині і обводить довкола налитими кров'ю очима, мов шукаючи виходу з цього пекла, і раптом помічає невідому ще постать, що стоїть просто проти нього. Це не пастух і не чулос, він не має ні коня, ні гирлиги, ні червоного плащу, і лише дві невеличкі палички, обкручені різнокольоровими стрічками тремтять в його руках. Але нахаба, певне, з того самого кодла, бо робить якісь викликаючі рухи, і бик, зібравши останні сили, летить просто на нього. Уже його роги майже торкаються грудей невідомого, коли ворог непомітним рухом відхиляється і в зігнутому для смертельного удару шию бика всаджуються бандеріл'ї, палиці з гострими гачками на кінцях, кинуті меткою рукою б а н д е р і л' е р о с а.

Від цієї нової біди бик скаче як навіжений і від кожного його руху бандеріл'ї, всаджені в спину, бовтаються і розривають свіжі рани, в той час, коли коло нього крутиться ціла вакханалія червоних плащів. Він роздає направо й наліво страшні удари рогами, навіть б'є задніми ногами, як кінь, і реве з розпачу, бо все в порожнє, а в той час на другому кінці арени стрункий матадор простягає свого капелюха до королівської ложі, просить і дозволу у голови міста вбити бика.

В лівій руці у нього шовковий червоний прапор. Він бере в праву

своєрідну криву толедську шпагу, що підносить йому з низьким уклон на оксамитній подушці пеон і йде на бика.

Всі розступаються, арена порожніє і два вороги лишаються на самоті. Амфітеатр затаює дух, і в мертвій тиші чути лише тяжке дихання звіря, з спини якого кров невпинно спливає в криваву калюжу під ногами. Бик стоїть, опустивши вкриту кривавою піною морду. Він вже не хоче битися з цими ворогами, що так боляче жалять і не ставлячи жадного опору його рогам, зникаючи як привиди, і він не хоче рухатися, знаючи, що і цей ворог зникне при першій його кроці.

Але проходить хвилина, друга і ворог не зникає, навпаки він підходить до нього на віддаль руки і махає йому перед очима цим огидним червоним. Бик збирає останні сили і робить останню спробу.

Намірившись рогом, він кидається наперед. Нічого крім шовку що закриває очі. Він кидається ще раз і ще раз, але матадор, що-раз ухиляючися з його дороги легким непомітним рухом, що-разу вкриває йому голову своїм прапором. Ця гра триває вже кілька хвилин, і бик підбадьорений тим, що ворог не втікає, абірає сили і наступає все сміливіше. Нарешті він розганяється і готується до очайдушного нападу, не помічаючи, що в руках у ворога блиснула криця. Еспада вип'явся, як пружина, він мірється зігнувши голову. Швидкий, як блискавка удар, і він відскочив на бік в той час, коли шпага сховалася аж по перехрестя в спині проскочившого повз нього бика, який став і раптом підніс голову. Він почуває, що щось сталось, але він вже не має часу і глянути на свого ворога. Коліна його підгинаються, голова падає і тяжке тіло, похитнувшись, валиться на кривавий пісок арени.

Під хуртовину оплесків і криків, матадор виходить з арени через одну браму в той час, як трійка оздоблених стрічками мулів витягає через другу труп бика, що залишає по собі криваву стежку.

Не встигла ще зачинитися за ними брама, як знов засурмила сурма і на арену вибіг другий бик.

Те, що написано вище є, власне, ідея кориди і так, очевидно, бачать її іспанці, але на жаль око чужинця, а тим більше бувалого журналіста, бачить багато такого, що знімає з цього видовища серпанок романтичності і героїзму і зводить її на рівень звичайного цирку чи небезпечних спортових змагань. Слово цирк не випадково попало мені під перо: Від кориди для чужинця дійсно з усіх боків тхне цирком, як від розшитих золотом убрань торео, так і їх трюків, що вони викидають на арені. І вже згадував про те, що матадор, щоб подобатися публіці, мусить ризикувати, але в усякому випадку згідно статистиці він ризикує значно менше — ніж кожний цирковий акробат, що робить свої вправи під стелею, чи авіатор, не кажучи вже звичайно про пішохода в великму місті, який звичайно є найбільшим, хоч і незнаним героєм нашої доби.

Тому, щоби дістати симпатії публіки, матадор мусить не лише робити вигляд, що він в небезпеці, але і вживати просто трюка, одного з яких я і був свідком. Матадор впав на бика і підкинений ним полетів сторч головою. Його схопили і понесли по вигляду зовсім мертвого, але в той момент, коли носилки вже були при брамі, він раптом прочу-

нявся, схопив шпагу, пішов, кульгаючи, до бика, вбив його і затім дозволив себе винести з арени в тріюмфальному поході. Публіка, звичайно, шаліла, дивлячися на таке геройство, а мій сусід молодий спортсмен тільки саркастично усміхався.

Я міг також справедливо оцінити і прославлену зручність матадорів, бо їх було три з самих знаних в Іспанії. З шости вбитих биків, лише один ліг з другого удару, а то вся решта діставала по три, чотири а навіть п'ять шпаг, які стирчали в них з шиї і з спини, а один дістав навіть удар вперек шиї, так що шпага стирчала з обох боків.

Це все проза кориди, яку звичайно всі учасники і всі письменники стараються затушувати, але тоді це зле вдається з огляду на те, що матадор ніколи не б'є стоячого бика, а завжди лише тоді, коли цей на нього кидається.

Отже часто бик, що дістав дві рани від пікадорів, з пари бандерілів і пару шпаг не має жадної охоти ні скакати, ні бігати і не звертає жадної уваги на всі аванси матадора і чулосів, що приходять на поміч останньому. Він стоїть, тупо уставившись в землю, а вся ця рсззолочена публіка стоїть кругом нього і чекає доки він здохне, або зробить кілька кроків, які з великою натяжкою можна вважати за напад і дістане ще одну шпагу.

Такий образ взагалі не можна назвати ні блискучим, ані героїчним, але він стає просто огидним, коли удар шпаги, не вбивши бика, проб'є йому легені. В такому випадку він ні за що не рушиться з місця, а буде стояти і з здивованням дивитися на річку крови, що як із помпи б'є йому з глотки і це може часом тривати хвилин п'ять, під час яких навіть іспанці стараються не дивитися на арену, а розмовляти про погоду і ціни на хліб.

Нехай де-хто вважає такі спостереження за зайві сантименти, але що не можна в кориді рішуче не осудити, це участь в ній коней. В той час, коли людина бере в ній участь добровільно, і, як схоче, майже без ризика, то коня приводять туди, щоб вбити в самій варварський спосіб і лише для того, щоб вбити, бо коні призначені для кориди такого гатунку, що не можуть вже не бігати, ні скакати і стоять із зав'язаними очима, чекаючи покірно рогів бика.

До згаданого вже декрета Прімо-де-Рівера, бики вбивали під час кожної кориди 8-10 коней і то власне не вбивали, а смертельно поранювали, випускаючи їм тельбухи, після чого їх мусіли докінчувати особливі фахівці. При мені, завдяки панцирям, було вбито лише 3 і один поранений в ногу. Вигляд живого коня з рсзпоротим животом такий, що я не лише не маю охоти описувати його своїм читачам, а і сам стараюся, як найскорше його забути.

Релятивна одноманітність дії дозволила мені після другого бика звернути більше увагу на публіку, щоб по її відношенню доповнити свої вражіння і бути в стані определити питому вагу кориди, як народньої забави.

На моє здивовання публіка реагувала не гарячіше, ніж в кожному театрі чи цирку, задовольняючися оплесками більш чи менш голосними, але відомого з романів засипання арени капелюхами та грішми, щиро

кажучи, я не помітив. За цілий час на арену полетіли лише три капелюхи, та й то такого гатунку, що, навряд, чи власники дуже дбали про їх поворот.

Мій сусіда іспанець дивився на справу так, як фахівець-спортсмен на звичайне футбольове або інше змагання, себ-то гостро критикував кожний удар, як торео, так і бика, і кляв їх в батька і в матір, коли знаходив якусь незручність чи відступлення від ритуалу, а проте мій сусіда зліва — голандець додавав справі значно більше серця.

Він цілий час поминав всіх святих і не можна було добре розібрати, чи він боїться за людей на арені, чи того, щоб розлючений бик не скочив часом межі публіку і не добрався як раз до нашого ряду.

Коли перший кінь полетів в повітря, то він несамовито крикнув і не свідомо схопив мене за руку, а коли другий кінь повалився з розпоротим животом, то бідний голандець раптом зблід, скочив з місця, і, затуливши хусткою рота, зник з рішучістю бика, проклавши собі дорогу через шерехи здивованих тубільців.

Зникнення його масивної постати дозволило мені зайнятися спостереженнями над поведженням його сусідки, молоденької і гарненької іспанки, але вона на жаль звертала більше уваги на свого чорнявого і елегантного сусіда, ніж на арену. Нарешті я вибрав момент, кол бик налетів на пікадора і зігнув шию, щоб підкинути на повітря коня і верхівця, я глянув на неї і те, що я побачив, було дійсно варто уваги. Моя сусідка, поглядаючи одним оком на арену, одночасно пильно фарбувала перед кешеньковим люстерком свої гарненькі уста...

Щоб перевірити свої вражіння, я по закінченню кориди довго стояв при виході і прислухався до розмов натовпу. Більшість виходила спокійно, говорючи про різні свої справи, але ось нарешті група, що сильно жестикулювала й гаряче сперечалася, повторюючи слово «корида». Я наставив вуха. Це були купці, яким адміністрація не заплатила своєчасно за постачання сіна для биків.

Довкола темніло й порожніло. Корида, очевидно, вже була ґрунтовно забута і лише мійські хлопчачи, що без сумніву бачили її лише в мріях, нагадували про неї, літаючи по спорожній площі, вимахуючи де-якими частинами свого нескладного туалету, в погоні за уявленим биком.

Проходячи розкішними широкими вулицями нового міста, я старався здати собі справу з усього баченого і помирити читані й почуті протиріччя що-до кориди. Я силкувався з'ясувати собі, чи це дійсно тільки варварська забава, пережиток середньовіччя, негідний сучасної людини, чи навпаки — дорогоцінна традиція, що стимулює душу народа і не дає йому остаточно заснути на руїнах старих мавританських палаців, під пекучим південним сонцем. І мій висновок був — ні те, ні друге. Це просто звичка, як є звичка до чаю, до тютюну, або до певного одягу.

Іспанець, що плеше ще дитиною останнім конвульсіям бика на арені, з жахом і огидою дивиться на рсзбиту пику бсксера, що на 9-ій секунді підноситься з калюжи власної крові, щоб дістати в розтовчений ніс останній удар, якому будуть захоплено плескати молоденькі міс і шкільна молодь, часто густо на чолі з професорами. А півнячі бої,

що ними пишається стара Англія, а собачі, що плакає Канада, а нарешті славні німецькі студентські двобої, при яких часто кавалки лица прилипають до стін і до стелі, а нарешті полювання, безпощадно заналізоване десятками найліпших світових пер, що знаходить безліч прихильників по всіх краях світу і якого, до речі, захопленням приклонником є і автор цих рядків, все це діло звички, і звички, і нічого іншого, все це варте одне одного і конкретний вислід впливу цих спеціальностей на душу даного народу навряд чи знайде найбільш вправлений і дріб'язковий соціолог.

А що-до моральности, то мушу признатися, що, не вважаючи на всю нехіть, що я особисто відчув що-до цього видовища, то мушу поставити його вище інших мною перерахованих, де б'ється людина з людиною, або звір із звірем, бо туту все ж яскраво виявляється правічна традиція боротьби людини з звіриною — людини з природою за своє панування на світі, в той час, коли інші не мають жадного соціального підкладу. І ця відданість цій праісторичній традиції найліпше характеризує душу іспанця — душу Дон-Кихота, душу народа, що видав з себе Пилипа Другого, Веласкеца, Сервантеса, і цілу низку інших, від яких лишилися лише розкішні могили та голосна світова слава.

І нехай сьогодні пересічний іспанець не пам'ятає, що колись «сонце не заходило» у володіннях його прадідів, нехай сьогодні Санчо Панца, покинувши свого віслюка, їздить автами і командує палками Дон-Кихотами, але сьогодні не є вічне, колись прийде завтра певне і для іспанського народу, про що вже й зараз говорять голоси, що долітають з того боку Атлантики.

А тим часом Україна в своєму могутньому поході відродження не повинна забувати, що ця держава може ще раз засягти старим блиском нарівні з Італією і що стовпи Геркулеса — єдиний для будучої України шлях до широкого світу.

Мих. Єремійв.

Замість фельетона.

Цими днями Київський трибунал, судив екстра-ординарну справу як на буржуазну мірку, фальшивого лікаря Івана Колесниченка, що справді буши собі шевцем, прибрав прізвище Нельського, зробився видатним комуністом і великим медичним начальством у Київі і його околицях. Мало того, за три останні роки швець-комуніст відправив на той світ 600 душ, оперуючи ті душі приблизно так, як колись оперував драні черевики своїх клієнтів.

Але всьому буває кінець; так трапилося з лікарем, що в своїй комуністичній простоті вирішив, що вівісекційної практики на яловичині досить, щоб перейти на людську епідерму. Захворів і він. Прийшли колеги-специ, які давно вже підозрівали, що «начальство» не має нічого

спільного з таємницями Ескулапа. Поставили хворому провокаційний **діагноз** чисто жіночої хвороби класичною латинкою... І вийшов величезний скандал, бо «начальство» своїм власним підписом цю свою хворобу засвідчило. Совітській владі далі не залишалося нічого іншого, як або покликати до хворого акушерку, або віддати новітнього ревізора під суд.

Помилково віддали під суд і безпідставно приговорили до 6 років в'язниці. Кажемо, помилково і безпідставно, бо явно керувалися не пролетарською мораллю, а буржуазною. Як би суд міркував пролетарсько-комуністично, то мусів би винести такий виправдуючий присуд:

Посилаючися на демократизм в середині комуністичної партії, на 100 відс. пролетарського походження Колесниченка, на великі досягнення, які він зобив в хірургічній техніці, постановили:

1) прибрання чужого прізвища не вважати за злочин, бо псевдоніми прибірали собі всі видатні комуністи, починаючи з Ул'янова-Леніна, Бронштейна-Троцького і т. д.

2) Підробку документів і атестатів вважати звичайною літературною діяльністю, дозволеною кожному порядному комуністові, що живе серед нескороної ще контр-революції і куркульства.

3) Узурпування функцій відкинути з тих простих причин, що 99 від. видатних комуністів досягли своїх постів революційним шляхом. Частина з них, що була швецями, стала професорами, академіками, економістами, хірургами. Друга, що була дезертирами і інтернаціональними антагоністами кешенкової власности, пішла по військовій дорозі і аміністраційно-поліційній.

Таке рішення було б ясним, суцільним і строго класовим. А так ввозраджаються лише спеці.

І. Колочка.

З міжнароднього життя.

— Французька міністерська криза

Французька міністерська криза зачалася 22 жовтня, затяглася майже на два тижні, прикликаючи до себе увагу цілого політичного світу, й закінчилася утворенням кабінету Гардьє.

Не самий факт зміни урядів прикликав до себе вказану увагу. Для парламентарної демократії міністерська криза — явище нормальне, неминуче і потрібне. За півстоліття свого існування третя французька республіка мала якись вісімдесят міністерств, тоб-то вісімдесят кабінетних криз. Класична країна парламентаризму — Англія — мала їх за той час менше, але це не тому, що там бояться отих криз, а тому, що зміна англійської влади сягає глибше, бо тягне за собою нові вибори до парламенту, без чого обходяться кабінетні кризи у Франції, які нормально не виходять за межі самого парламенту.

Міністерські кризи, так мовити, не дають людям і напрямкам застоятися на одному місці; вони — своєрідний клапан, що дає можливість притоку

свіжих нових сил, регулятор, що спричиняється до вчасної вентиляції затхлою політичного повітря. У французькому політичному словнику єсть такий й термін — *s'user* — зношуватися, виснажуватися. Коли та чи інша людина у влади виснажитья, її треба змінити другою, давши тому першому можливість заслуженого одпочинку в опозиції, і навпаки. Те саме з напрямками й методами урядуння; як і люде, вони підлягають часу, зношуються і потребують заміни. Усе оте — функція нормальних кабінетних криз у парламентарних державах.

Перебута зараз французька криза була де в чому трохи одмінною од криз звичайних. Повстала вона, як і багато інших французьких криз, несподівано і випадково, але парламентські кола, не зважаючи на те, мали волю і рацію використати її для глибоких політичних змін. З причин, про які нижче, зробити того не вдалося, але цей факт спричинився до того, що криза стала затяжною, а це в свою чергу викликало в країні і по-за її межами певну тривогу й занепокоєння. Це почуття не пригашено й тим, що кабінет нарешті утворився на чолі з міністром внутрішніх справ попередньої влади.

Перебіг цілої кризи, в коротких рисах, був такий. Як відомо, сучасний французький парламент було обрано під знаком стабілізації франка та тої економічно-фінансової політики, що її провадив Раймонд Пуанкаре. Вибори дали Пуанкаре перемогу, і він утворив кабінет на базі широкої коаліції, куди входили, справа до ліва, майже всі парламентські групи включно до соціалістів-радикалів. Ця широка база, а також і персональний авторитет дали Пуанкаре можливість твердою рукою перевести всі зв'язані ним економічні реформи, встановити валюту, рівновагу бюджету та довести Францію до блискучого фінансового становища. Одночасно з тим Аристид Бріан, з відома і за волею голови кабінету, успішно проводив свою закордонну політику, базовану на принципі наближення з Німеччиною.

Фінансову працю Пуанкаре підтримувала вся коаліція, але найбільше — права її частина, закордонну ж лінію Бріана навпаки найбільше підтримували коаліційні ліві. Ціла система коаліції знаходилася у стані так званої несталої рівноваги, утримуючися лише свідомістю необхідности поставлених завдань. Тому, коли одно з тих завдань — фінансове — більшменш було вже виконане, коаліція автоматично розпалася. Од неї одколюлися перш за все радикали, що на своєму партійному з'їзді прийняли постанову боротися з усяким урядом, який не прийме їх партійної програми за свою. Пуанкаре з тої причини мусів перетворити свій кабінет. З нього вийшли радикальні міністри, вступили нові з центру та зправа: ціла коаліція стала звуженою, більшість у парламенті зменшилася майже на сто депутатів, спадаючи в окремих випадках до кількох голосів. В кулуарах заговорили, що Пуанкаре не буде довго терпіти такого становища й подасть до демісії, бо не звик і не любить працювати в нервовій атмосфері несталої більшости, бо не хоче, щоб до кінця був «виснажений» його авторитет, яким властиво тільки вже й державед у влади кабінет міністрів. Цілу справу прискорив той факт, що Раймонд Пуанкаре тяжко занедужав. Дві зроблені йому операції, як потішають лікарі, перейшли цілком добре, але поки-що, будь-що будь, принаймні на кілька місяців, Франція позбавлена послуг і праці свого найбільшого зараз політичного авторитету.

З одходом од влади Раймонда Пуанкаре, урядова коаліція готова була остаточно розпорозитися. А в тім на цей час перед французькою закордонною політикою стояли важливі завдання, зв'язані з відомим планом Юнга, значіння якого для цілої Європи зважено було свого часу на цьому місці. Справу врятував Аристид Бріан, заступивши місце Пуанкаре і взявши на себе, крім обов'язків міністра закордонних справ, ще й обов'язки голови ради міністрів. Він залишив цілий кабінет таким, яким він і був, утримавши тим і попередню урядову коаліцію. Але сам Бріан вважав свою владу тимчасовою, — до виконання вказаних завдань, зв'язаних з планом Юнга, бо просив у парламенті собі довір'я лише на три місяці. Три місяці пройшло, настала осінь, а з нею й відновлення парламентської чинности, і на

першому ж засіданню палати депутатів владу Бріана спіткала немила несподіванка: парламент голосував проти неї.

Кабінет Бріана впав на дрібному питанню парламентської процедури, яке торкалося порядку дискусії що-до закордонних справ. На зовень виходило так, начеб-то висловлено було недовір'я до закордонної політики влади, а в дійсності було як раз навпаки, бо майже всі, що говорили і потім голосували проти влади, погоджувалися і навіть вихвалили закордонну політику, зв'язану з іменем голови кабінету і міністра закордонних справ Аристиди Бріана. Це одна риса кризи. Другою було те, що більшість, яка склалася проти кабінету, була неприродною, нічим майже між собою не зв'язаною. Проти — голосували комуністи, соціялісти, радикали-соціялісти, частина середніх груп і нарешті десять депутатів з права, що й дали перевагу противникам влади як раз в десять голосів. Більше того, після того, як дізналися, що уряд потерпів поразку, виявилось і те, що більшість з тих, які голосували проти влади, тої поразки не хотіла, бо вважала її невідповідною що-до часу і політичних обставин. А в тім діло було зроблено і треба було винайти якийсь вихід з несподіваного становища.

Знайти той вихід, згідно закону, припадає голові Французької республіки. Строго конституційний президент Думерґ взявся до того принципово й систематично. Порадившись, як того вимагає традиція, з головою палати й головою сенату, він встановив, що найбільшою групою з тих, які голосували проти влади, була група соціялістів-радикалів, а тому й звернувся до них з пропозицією скласти новий кабінет. Соціялісти-радикали мають зараз двох визнаних лідерів: офіційного — Даладьє, неофіційного — Ерію. Даладьє стоїть на становищі, що радикальна партія може мати урядову співпрацю лише з соціялістами за допомогою де-яких дрібних лівих груп; Ерію, що таку співпрацю нещасливо для себе випробував був у 1924 році, не від того, щоб співпрацювати з центром, а навіть почасти й з правими. Але Даладьє недавно був обраний головою партії, і президент, явна річ, звернувся до нього, поминаючи його партійного суперника.

Даладьє прийняв доручення президента скласти кабінет і гаряче взявся до праці. Справу він поставив принципово, згідно згаданий вище партійній постанові, і тому в першу чергу звернувся до соціялістів, запропонувавши їм стільки портфелів, скільки їх матимуть і радикали, і зробивши їм всі уступки в площині політичної та соціяльної політики майбутньої влади. Парламентська фракція соціял-демократів більшістю голосів висловилося за вступ до влади Даладьє, і здавалося, що лівий кабінет буде встановлений. До кабінету мав вступити й Бріан, бо його закордонну політику брали за свою і радикали, і соціялісти. Але соціялістична фракція вирішила справу, так мовити, не спитавши хазяїна. Національна соціялістична рада, на затвердження якої пішло рішення фракції, з фракцією не погодилася і висловилося проти вступу до якого будь уряду, крім чисто соціялістичного. Національна рада прийняла цю постанову дуже незначною більшістю, але всі соціялісти — навіть французькі — люде дисципліновані; фракція скорилася, і спроба Даладьє утворити чисто лівий кабінет з тої причини збанкрутувала.

В цілому світі на сьогодні соціялісти вже перестали дбати про «чистоту риз своїх», переходячи з опозиції до влади, коли до них надходить черга, і співпрацюючи з буржуазією чи то з дрібною, чи з великою. Лише французькі соціялісти, побоюючися свого лівого сусіди — комуністів, зважитися на те поки-що не можуть, хоч останні голосування їх фракції та національної ради вказують на те, що і в їхніх колах ідея ця дістала велике поширення. Але тим часом вони до влади не пішли, а запропонували радикалам лише підтримку на основі вславленого принципу «остільки — оскільки». Даладьє так хотілося поставити радикальну владу, що він спробував був скласти кабінет і на основі «остільки-оскільки», але спротивився тому Аристид Бріан, що дуже розумів значіння того принципу, бо сам колись перейшов партійний соціялістичний стаж, і Даладьє примушений був одмовитися од думки скласти якийсь кабінет.

Після того президент республіки звернувся до сенатора Клемантеля

члена радикальної групи, що стоїть гріше за Даладье. Кломансьє запрошив до влади Бріана і вилічив охоту скласти кабінет із центру та радикалів, але дуже швидко зустрівся з непереробними трудесшами в колах своєї ж партії, і од міністерського мандату зрікся. З його одмовленням виявилася повна неможливість скласти якийсь тривкий кабінет на базі лівого картелю чи то взагалі з коаліції центра й лівих, без допомоги правого крила парламенту. Газета «Le Temps» з першого ж дня кризи справедливо вказувала на те, що в сучасному парламенті не можна скласти жадної більшості, крім тої, на яку спірався другий кабінет Пуанкаре, а за ним і кабінет Бріана. До цієї думки експериментально, на очах усіх прийшов і президент Думері, давши доручення скласти кабінет депутату Тардьє, члену попередніх влад Пуанкаре і Бріана. Тардьє запрошив Бріана на посаду міністра закордонних справ, залишив на своїх місцях кількох попередніх міністрів і за два дні представив президенту республіки список міністрів на затвердження.

7 жовтня новий кабінет оголосив свою програму в парламенті. Програма та не означає собою появи не то що якоїсь нової ери, але її взагалі якоїсь нової політики. У питаннях закордонної політики нова влада зостається цілком на тих лініях, що так яскраво зазначилися за останніх кілька літ, коли на чолі закордонних справ стояв без перерви Аристид Бріан. Перебіг цілої кризи і зв'язані з нею політичні розваги виявили, що іншої закордонної політики зараз для нації немає. Тому то Аристид Бріан, як міністр закордонних справ, фігурував в усіх без винятку комбінаціях нової влади, тому він ввійшов і до кабінету Тардьє. Підтверджено це також і тим, що коли Бріан виступив у парламенті, боронючи свою закордонну політику, ціла палата, після його промови, встала і, стоячи, зробила йому овацію. Не погодилися з тим та осталися сидіти на шістьсот депутатів всього тільки кількох людей, щось біля десятка. Щоб не сталося в близькому майбутньому з кабінетом Тардьє, Бріан на певний час зостанеться ще міністром закордонних справ.

Програма внутрішньої політики нової влади також не дає якихось несподіваних нових ліній. Вона цілком позбавлена декларативних заяв, а вся побудована на фактичних даних, на реальних справах, головним чином, фінансового порядку. Кабінет Тардьє вважає себе в тих справах продовженням попередніх кабінетів. Віддавши дань пошани та подиву тій колосальній праці, яка виконана владою Пуанкаре, і спираючися на досягнений ним блискучий стан французьких фінансів, нова влада вважає можливим перейти до другої стадії вказаної праці, а саме — од скрупульозної обачности до широких доцільних витрат на користь народного господарства, зв'язаних одночасно із зменшенням податкового тягару. Цей останній тягар має бути в бюджеті 1930 року знижений майже на 2,5 мільярд франків; до ріжних галузів народного господарства мусить бути вкладено до 5 мільярдів, а колоніям буде зроблено позичку в сумі до 4 мільярдів, — все те з додержанням бюджетової рівноваги. Цифри астрономічні і вказують вони на фінансову могутність французької нації, а також і на те, як заслужився перед Францією Раймонд Пуанкаре, що довів країну до такого фінансового стану. Між иншим, серед тих асигнувань, звертає на себе увагу сума в 1.775 мільйонів, призначена на допомогу спеціально сільському господарству, основі французької економічної сили, яка, однак, у Франції до сього часу була до певної міри занедбаною.

Дебати в палаті депутатів з приводу цієї програми означилися таким оживленням, якого давно вже не було у французькому парламенті. Закордонну політику боронив, як вказано вище, Аристид Бріан; оборона інших точок програми припала, головним чином, на долю Тардьє.

По закінченню дебатів палата висловила новій владі довір'я 322 голосами проти 253. Існування кабінету Тардьє таким чином забезпечено принаймні на час переведення бюджету, себ-то до початків 1930 року.

Храмове свято в Українській станиці в Каліші 1-го жовтня.

3 життя української станиці в Каліші.

Храмове свято козацької Свято-Покровської церкви випало в станиці цього року особливо урочисто та пишно. Козацьке церковне св. Покрови братство запросило на храм гостей із Лодзі, Варшави та з Волині. На запрошення відізв'ялися й прибули дорогі гості: з Луцька протопресвітер отець Павло Пашевський, з Варшави отець протодиякон Іван Шатихин, з Лодзі прибув отець благочинний Федір Валиковський, з Каліша отець ігумен Герман Карякин та крім них багато гостей з Каліша, його околиць та Лодзі.

Вже у вечері напередодні свята ціле подвір'я станичне заповнилось святочною громадою. Усі чекають із станиці гарячелюбимого козацького пан-отця митрофорного протоієрея Пашевського. Довкола пам'ятника на пам'ять бл. пам. Головного Отамана С.Петлюри зібралися голова правління станиці ген. хор. В. Куц, члени правління, генералітет; станичні пластуни, учні гімназії ім. Т. Шевченка, школи ім.С. Петлюри та станичні діти, по святочному вбрані в національних одягах. Ось у супроводі заступника голови Правління ген. хор. О. Загородського та референта справ культурно-гуманітарних в'їжджає на подвір'я довго очікуваний дорогий гість. Лунає команда «Позір» і пишний жовто-блакитний пластунський прапор з образом св. Кирила та Методія віддає привіт старому пан-отцеві-гересві Зимового походу. Маленька школярка із школи ім. С.Петлюри Наталка Наталенківна подає китицю квітів, а титарь церковний зустрічає старого запорожця хлібом-сіллю. Зворушений до сліз отець Павло дякує у теплих словах своїм старим бойовим панам-товаришам та молодому поколінню за теплу та ширу зустріч.

Починається вечірня відправа у церкві. Чудово співає станичний хор а на пагіселеі увесь клір на чолі з протодияконом, як заспівав «величасм. Тебе, Пресвятая Діво», так і згадалося усім нам так далека рідна Україна, де колись вільно лунала щира козацька молитва до Пресвятої Помошниці і Покровительки запорожців. З прапорів братства позирає лагідний образ Пресвятої Матері, що пречистим своїм омофором покриває довговусих пращурів наших героїв, а сучасні запорожці, згадуючи свої минулі славні діла, навколішках благають Свою Вічну Покровительку про ласку й допомогу... як колись, у давнину. Блимають свічки перед старенькими іконами, блимають сльози на очах у тих, хто молиться, а думки усіх там вдома серед нашого стражденного народу, якому і помолитися вільно не дають московські кати.

На службі Божій І жовтня наша скромна церква не могла вмістити, усіх зібраних. Такої пишної відправи давно не бачили наші люде не тільки у станиці. Настоятель церкви о. протоіерей Бриндзан виголосив дуже чулу й патріотичну проповідь. А по службі Божій Запорізька дивізія править молебн, бо це ж її свято дивізійне. По молебні усі вийшли перед пам'ятник, на місце, де колись робив перегляд українського війська бл. пам. Головний Отаман С. Петлюра. Тут усе духовенство соборно відправило літію по всіх, що життя своє віддали за честь і волю України. А далі числений та урочистий хресний похід, з іконою Пречистої попереду, рушив довкола станиці. По відправах зібралися господарі й гості на хресний обід. Тут вітали прибувших і запорізьку дивізію в особі її командира ген. хор. Куца представники військових частин та різних емігрантських організацій. Наспіли й привітання від Пана Головного Отамана Андрія Лівницького, військового міністра ген В. Сальського, від голови УЦК у Польщі, М. Ковальського та інші.

Особливо зворушлива хвиля настала, як настоятель церкви от. прот. Іларіон Бриндзан почав читати привітання від П. Головного Отамана. Глибока тиша запанувала серед присутніх. І от слово по слову лунає привіт, що в серці кожного пробуджує любов і вдячність до нашої верховної влади, а ще... горе й смуток, що не всі ми разом, що не вдома ми, не у своїй хаті. Щирі та теплі слова привітання хватило за серце кожного. Отець Іларіон не в силу дочитати, бо сльози душать його, і кінчить читання отець протодиякон. Громове — «Ще не вмерла»... заглушує останні слова. Всі як один — господарі й гості, свої й чужі з ентузіазмом відспівують наш національний гимн. Апо святі, як розходилися і роз'їжджалися, то довелось нам почути від чужих людей: «тепер нам зрозуміло, чому так сильна є українська ідея: коли українці і на Україні, так люблять свою батьківщину, як оця купка емігрантів, так Україна не вмере ніколи, не сила її подолати нікому».

А в кожного з нас — емігрантів — виринало бажання: «дай Боже, щоб нас усіх українців, по всіх країнах суших усе єднала така любов, єднодушність та запал патріотичний, як оце на храмовім святі козацької Свято-Покровської церкви».

Присутній.

3 преси.

«Діло» (ч. 246 з 5. XI. с. р.), навівши заяви Косьора про успішну боротьбу Че-ка з «контр-революційними організаціями», говорить про останні арешти на Україні. Думки газети збігаються з нашими (див. передовицю в ч. 44. «Тризуба»).

«Що-ж до хвалби Косьора на тему, що комуністам, мовляв, «щастить намацувати контр-революційні організації», то тут що-до українських діячів не було хіба ніякої штуки. Всі вони все і були «на учоті» в ДПУ і всім їм грозило кожної хвилі арештування, не зважаючи на те, чи вони були членами яких небудь організацій, чи ні, чи були тільки виключно культурними робітниками. Такі арештовані, як Ефремов, Ніковський, Холодний (астроном), Ганцов, Міяковський (директор архиву в Києві), Гермайзе, проф. Іваниця, Зеров, Шарко (математик), лікарка Матушевська з сином, брати Чеховські, займалися виключно науковою працею та працювали тільки для української культури. Їх комуністи могли все дуже легко «намацати», бо вони були з правила на очах та під постійним доглядом державного політичного управління. Про арештування соток народніх учителів і свідомих національно селян багато писати не приходиться, бо всіх їх комуністи толерували тільки переходово. Цього року рішили вони з ними остаточно покінчити і тому видумали цілу стору з приналежністю до «контр-революційних організацій». Там кожний український інтелігент був до тої міри стероризований, що боявся своєї тіни, а вже про якусь підпольну організацію й чути не хотів. Як що арештування таких невинних аполітичних людей вважають комуністи для себе «щастям», то нехай ним втішається. Та нехай не перехвалюються, бо з того їхнього «щастя» може прийти до великого нещастя для них вже».

Вся українська преса однодушна в оцінці нової провокації ГПУ, скерованої проти української культури та її чільних представників

* * *

Минулого разу було у нас надруковано листа зо Львова про посилення роботи там совітських представників та їхніх прихильників. Большевицька преса стверджує те саме. Вона уважає це

«наступом українського пролстаріяту на різні організації, в тім числі на ряд культурно-освітніх органів, які досі були монополією буржуазних опікунів» («Пр. Пр.» . 240 з 7. X).

Совітська газета з приємністю посилається на прихильну їм львівську «Раду», яка констатує,

«зростання симпатій до Радянської України» та «сильне скріплення у нас т. зв. радянофільства».

«Прол. Пр.» додає од себе:

«Не вдаючися в оцінку цієї характеристики, в ці своєрідні політичні формулювання, властиві для такої газети, як «Рада», ми проте підкреслюємо, що навіть ця газета констатує зростання не то що серед робітників, з якими «Рада» має найменше діла, а серед ширших верств трудящих Західньої України симпатії й інтересу до Радянської України».

Ми всі добре знаємо, що таке Шаповали і на що вони здатні. «Творчість» Шаповала паризького останніми часами виявлялася між иншим у виданню на машинці «Вістника», що виливає цілі цебри помиїв на українську еміграцію. Звісно, цей «орган» стоїть по-за межами усякої журналістики, і тому ніхто з українського громадянства на нього не зважає. Але сьогодні пройти мовчки про з цю компанію цієї «компанії» наклепу й брехні не годиться: як не дивно, а ця «література» знайшла собі таки послух в де-якій пресі, звичайно, московській. За неї з радістю вчепилися «Послѣднія Новости» (ч.3153 з 9.XI. с.р.). Там ми бачимо: «Самостійники въ Парижѣ». Поступова російська газета наводить, як їй здається,

«інтересні речі про життя української еміграції в Парижі».

Співробітник московської газети, спеціаліст по україножерству, з надзвичайним смаком подає усякі інсинуації, позичені з «органу» Шаповала, що той їх виссав із пальця.

Постійні оголошення в «Посл. Новостях» про діяльність, листи до редакції та редакційні роз'яснення говорять про тісний контакт між ворожою українській справі газетою і українським «діячем», що охоче ділиться з нею своїми «інформаціями». Він там «свій» — «Н. Е. Шаповаль». Цілком інтимно, по приятельськи, — «Николай Ефимович». Близькість ця зрозуміла: адже їх еднають спільні симпатії до федерації України з Москвою, яку проповідує Шаповалівськ-Чернівська «Ліга народів Сходу Європи». Це зрозуміло. Трудніше зрозуміти, як газета, що видає з себе поважну, знизилася до вулшних брехень та пліток.

Та втім, видно, для москалів усі заходи добрі й припустимі, аби тільки дозволити ненависним «самостійникам». Що те все неправда, — то їй байдуже. Не вірили ж вони свого часу в «німецькі марки», а проте залюбки ці наклепи розповсюджували. Тепер на місце традиційних «марок» ставлять вигадані «злоті». Замість «німецької» інтриги — «польська». Все по давньому. Але єсть і одміна: цього разу наклеп на український рух шириться українськими руками. Так найзручніше. От і виходить: яке їхало, таке й здибало.

От цього останнього, цієї ганебної речі не можуть зрозуміти чужинці, до яких іноді доходить голос московської емігрантської преси.

Цими днями до нашої редакції завітав приятель-француз, що добре знає українську справу і наші обставини. Він добре розуміє, — казав він нам, — що то все вигадки людей ворожих ідеї самостійности. Та нас і нашу працю для визволення України знають уже тепер у Європі краще, і ніяким наклепам не пощастить збити з пантелику громадську опінію. Ведучи далі свою думку, наш співбесідник і каже: я розумію «Посл. Новости» — це ж ваші вороги, росіяне, вони не гребують ніякими засобами. Але ж Шаповал — таки українець!

На сором так, українець. Єсть і такі українці. Звісно, у кожній нації є свої Шаповали, та це їхня хатня справа, вони не сміють з своїм брудом витикатися на чужі люде. У нас, на сором мусимо признатися, інакше. Мала потіха в тому, що цей природжений нахил до обплыву-

вання і обстрілювання свого перед чужими, — це наслідок лихого неволі, рабської психології, браку свідомости національної гідности, низького культурного рівня. Це тільки історичне пояснення хамства.

Такі люде і роками перебуваючи за кордоном, чужими застаються справжній культурі: з чужого вони позичили тільки відому неохайну пораду: «*Calomniez, calomniez: il en restera toujours quelque chose*».

Що правда, залишається дуже мало. Хіба-що брудний намул, шумовіння, що придатне тільки для московської преси: інших засобів боротьби в неї вже немає. Та застається ще пляма, якої не можна відмити нічим, на імені їхнього автора — обмовника.

* * *

Що потрібно для розвитку української людности?

Жидівська культура! *Ritum teneatis, amici*: це не жарт. Ви не ймете віри? Але так запевняє нас, посилаючися на авторитет найвищої наукової установи України — Академії Наук — її президент ак. Д. Заболотний.

В Києві одкрито «Інститут Єврейської Культури». На цьому святі в своєму привітанні президент Академії Наук одмітив ролю

«єврейської людности, яка брала активну участь в революційному рухові».

Цілком погоджуємося і охоче визнаємо заслуги перед окупаційною владою жидівського населення України: його «активна участь в революційному рухові» не підлягає сумнівам.

А далі товариш президент заявив таке:

«Розгортання єврейської культури надто потрібне не тільки для дальшого розвитку єврейських мас, а й для культурозвитку української людности» («Іпр. Пр.» ч. 250 з 29. X. с. р.).

Принаймні, одверто! А все-ж ми впрост не хочемо вірити, що президент Української Академії таки справді переконаний, ніби-то для розвитку української людности потрібна й «єврейська культура». А втім слова ясні.

Невже-ж місце жидівського попихача, що його бідолашну долю змалював ще Шевченко — пам'ятаєте: «Яremo, гершту, хамів сину!» — заступає тепер голоза Академії?

З широкого світу.

— У Парижі відбулася міжнародня дипломатична конференція в справі вироблення загальної конвенції що-до трактування чужинців.

— Вулканичний вибух гори Санта-Марія в Іватемалі знищив цілу округну країну. Нараховується багато людських жертв.

— В Парижі вмер французький відомий дипломат Морис едюЕ Останній час Морис Ербет займав пост французького амбасадора в Бр⁹ селю.

— У Варшаві вмер відомий лінгвіст професор Бодуен-де-Куртене. Покійний народився в 1845 г., був професором в Петербурзі, Кракові і Варшаві. Покійний був прихильником українського руху.

— Коло Філіпополі в Болгарії знайдено могили 5-го віку перед Різдом Христовим.

— Турецький парламент прийняв закон про допустимість одночасового сполучення посту президента республіки і голови ради міністрів.

— В Англії, коло Марден впав і згорів німецький торговельний авіон, при чому загинуло 7 душ.

— В Констанці помер останній імперський канцлер князь Максиміліян Баденський, що на початку німецької революції одержав зречення Вільгельма II-го і передав владу провизоричному урядові Еберта. Покійний вважався лібералом і противником пруської автократії.

— Між Ватиканом і Югославією ведуться переговори в справі конкордату.

— Японська влада з місяця березня с. р. притягла до відповідальності 825 комуністів.

— Почалися німецько-американські переговори про пряму сплату Німеччиною Америці військових репарацій.

— На пост англійського посла до Москви називають сера Роберта Годжсона, бувшого там свого часу заступником посла.

— Большевики усунули з посади секретаря Академії Наук проф. Ольденбурга. Причина — переховування останнім в Академії таємно від уряду важливих документів, як, напр., автентичне зречення Миколи II, вел. кн. Михайла то-що.

— На польсько-литовському кордоні арештовано групу литовських анархистів, що таємно направлялися до Ковно з метою зірвати там військовий клуб і державну охорону.

— Іспанський військовий суд у Валенсії виправдав від обвинувачення в державній зраді і бунті був. прем'єра Санче Гера і 18 його прихильників.

— Головою міста Н'ю-Йорку переобрано Джіммі Уолькера, що одержав на 500.000 голосів більше од свого противи

— Чехія має перейти на золоту монету.

— У Віденських вищих школах продовжуютьсся сутички націоналістів студентів з жидівськими студентами. Заняття дезорганізовано.

Т-во б. вояків Армії У.Н.Р. повідомляє своїх членів, що в 8 річницю розстрілу українських синів, вояків Армії У.Н.Р., під м. Базаром на Волині червоними москалями та їх наймитами, 23 Листопаду відбудеться академія та 24 Листопаду буде відправлена в Українській православній церкві панахида.

Про час та місце академії, як і служби Божої буде повідомлено додатково в журналі «Тризуб».

Управа-Тва закликає своїх членів, розсіяних по Франції, відзначити цей день в пристойний спосіб відповідно місцевих умов.

Хроніка.

3 Великої України.

— Нові аспіранти. До Київських науково-дослідчих установ прийнято 108 аспірантів. Усіх заяв було 168, кольові з них витримало 139. Між прийнятими українців — 79,7 відс., селян — 59, 3 відс., робітників — 19,5 відс., комуністів — 26,9 відс., комсомольців — 12 відс. («Пр. Пр.» ч. 248 з 26. X).

— Російська література на Дніпрельстан. Держвидат України організує для робітників на Дніпрельстані виставку російської літератури та посилку лекторів для урядження лекцій на російській мові («Пр. Пр.» ч. 250 з 29. X).

— Совітську літературу по бібліотеках ховають до архивів. З центральної бібліотеки в Маріуполі до цього часу видавалися книжки до читання з царськими портретами, маніфестами то-що. Дітям давалися до читання книжки про виховання царевичів і царівен. Разом з тим такі книжки, як «Антирелігіозник» та «Життєвий шлях Іліча» було заховано в архиві. Почалося обслідування бібліотеки («Ком.» ч. 250 з 29. X).

— Японський посол на Україні. Японський посол в СРСР відвідав 25 жовтня Харків, де був прийнятий в Раді Народніх Комісарів заступником Голови Раи («Ком.» ч. 248 з 26. X).

— Епидемії. Тиф продовжується з попередньою силою. В

самому тільки Харківі за перших 25 днів жовтня зареєстровано було 416 випадків. Шпиталізується в Харківі тільки 70 відс. хворих. Зробити протитифозні щеплення хоч би навіть тільки робітникам — большевики не можуть. До цього часу щеплення зроблено тільки робітникам «певних категорій». «Всій трудящій людності» щеплення у Харківі буде зроблене тільки на весну. Епідемія шкарлатини також розгоряється. За 25 днів жовтня в Харківі на шкарлатину захворіло 412 чол. («Ком.» ч. 249 з 27. X).

— Брак фахових сил. З причини гострого браку фахових сил 1 березня 1930 року буде прискореним темпом з технічних шкіл на Україні випущено 450 агрономів, 30 інженерів-механіків та 600 сільсько-господарських техніків різних фахів. Крім того з грудня місяця відкриються курси для підвищення знань 2.000 робітників, які працюють по совітських та колективних господарствах. («Пр. Пр.» ч. 251 з 30. X).

— Совітські робітничі ідальні. В робітничій ідальні на заводі ДЕЗу Харківі одного разу в супі було найдено робітниками черви. Відразу взялися обслідувати увесь суп, що його давали робітникам й у котлах було знайдено силу черви. Після цього було заряджено обслідування ідальні, при чому в коморі на продукти було знайдено скриню з «ушками», повну черви. Дух забивало смородом від вонючих яєць, що гнили поруч з м'ясом для вжитку. Смородом несло також і від забутих пляшок з-під кефіру. Купа картоплі гнила, по продуктах сновигали відгодовані таракани. Скрізь над скринями з про-

дуктами було павутиння. В кухні було знайдено давно немиті гас-трюлі, частина яких уже почорніла. Полуда на них вже облізла і вживати їх було небезпечно, проте в них варили. На підлозі лежала купа брудного кухарського одягу, а замість рушників у кухні висіли брудні засмальшовані ганчірки. Вентиляції не було жадної. («Ком». ч. 244 з 22. X).

— Негосподарність. В той час, як на станції Київ хліб зсипається під голим небом з браку складів, приміщення млина Соробкоопу в Києві на 200 вагонів хліба пустує («Ком». ч. 250 з 29. X).

— В Харкові стоїть нерозвантаженими 355 вагонів хліба («Изв» ч. 252 з 31. X).

— Стан осінньої сівби. За даними Наркомзема на 25 жовтня план осінньої сівби на Україні виконано на 78 відс. («Пр. Пр.» ч. 250 з 29. X).

— Казав пан — кожух да м. Хліб селяне на Одешині здають, а обіцяних большевиками товарів за нього не дістали. Одягу доставлено на Одещину тільки на 40 відс. попиту, заліза на 25 відс., а цинкового заліза тільки на 10 відс. попиту. Премій, обіцяних за здачу хліба Союзхлібові також не видано. Большевики це пояснюють хитрощами глитаїв, які умудряються розібрати усі товари від різних споживчих кооперативів, здаючи скрізь по трохі свого хліба чи бідноти, мовляв, таким чином нічого не залишається («Ком». ч. 247 з 25. X).

— Українізація. Склад лекторів укр. мови рішено комунізувати. З цією ціллю на курси українізаторів посилається 70 комсомольців («Ком». ч. 250 з 29. X).

— Селянський терор. В селі Тульчинцях на Проскурівщині селянин Зелик, в той час як голова комнезаму був на зборах, вскочив до його хати і зару-ав сокирою його жінку й дітей («Изв». ч. 251 з 30. X).

— Поганий стан цукроварень. На праці цукроварень дуже негативно відбивається незадовольняючий стан машин. На цукроварнях Подільського відділу Цукротресту з цієї причини тільки за 5 днів роботи було 118 годин простою. Перші 10 днів праці цукроварень дали низьку норму видатності праці. За цих 10 днів положене завдання виконано тільки на 80 відс. («Изв». ч. 251 з 30. X).

— Цукру бракує. Норму в 1200 грам на чоловіка за жовтень не видано. В листопаді видадуть в Києві тільки 400 рамів (400 уже було видано) на жовтневу пайку. («Пр. Пр.» ч. 251 з 30. X).

З українського життя

† Смерть адм. д-ра Ярослава Окуневського. В Городенці вмер 24 жовтня на 70 році життя бувший адмірал і лікар австрійської флоти д-р Ярослав Окуневський. Покійний знаний в нашій літературі, як автор «Листів з чужини», в яких подавав він свої надзвичайно цікаві і цінні враження з перебування в доколосвітніх подорожах. В 1918-1919 соках став до активної національної праці, розвинувши широку закросну акцію санітарну при уряді ЗОУНР; все життя він провів, як великий патріот, добрий громадянин і прекрасний працівник на користь українського народу. Вічна йому пам'ять!

— Повернення української церкви. В. с. Жабчому на Волині мають ніби повернути назад укр. населенню церкву, яку у нього одібрали. («Укр. Нива» ч. 42).

— Кооперативне свято в Рогатині. У Рогатині відбулося величаве повітове кооперативне свято. По службі Божій відбувся великий похід учасників свята на площу біля укр. гімназії. Похід відкривало 600 селянських їздців на конях у

однорідній селянській ноші, що робило гарне вражіння. За кіннотчиками йшла оркестра, а за нею до 10.000 учасників. Похід замикали господарські машини між якими були 22 гарно прибрані сівалки. Свято закінчилося промовама. («Діло». ч. 244).

— Пам'ятник українцям, померлим у інтернованню. У Імнді (Нижня Австрія) був найбільший табор для укр. втікачів і виселенців. За його дротами серед неймовірних злиднів померло з голоду й холоду та від пошесних недуг понад 30.000 душ українців. Тому, що цвинтарь, де вони були поховані має бути знесений, а на його місці буде розбито парк, Український Допомоговий Комітет у Відні рішив зайнятися справою поставлення пам'ятника передчасно загинувшим, на що Громада Імнд дає свою згоду («Діло». ч. 244).

— Проти укр. школи. В зв'язку з можливим заведенням укр. мови по школах в укр. селах, румунська преса виступає проти нього, підкреслюючи при цій нагоді, що в Румунії не сміє ніколи бути заведеною укр. мова («Діло». ч. 244).

Газетні звістки

— Вистава західнеукраїнського мистецтва. Цієї зими в Києві має одбутися виставка західнеукраїнського мистецтва, що її організує всеукраїнське т-во культурного зв'язку з закордоном. Матеріяли для цієї виставки вибірає директор львівського музею Свенціцький («Час». ч. 326).

— Помста. Під Могилівом селяне оточили будинок голови сільради, замкнули всі входи й виходи, а потім його підпалили. В Острівським районі селяне підпалили інтернат комуни, за що було розстріляно двох священників і церковного старосту. («Руль». ч. 2720).

— Відгук повстання. В літі в Гомельському повіті було селянське повстання, в яким 12 повстанців було забито, а 40 попало до полону, 8 з яких померло у в'язниці. Тепер проти ще живих повстанців відбулася судова розправа, після якої начальника повстанців Черняка і його помішника Назаренка — розстріляно, а решту знову запероторено на 10 років до в'язниці («Руль». ч. 2719).

— Підозріла загибель комуніста. «Комуніст» подає, що в Харькові загинув член президії всеукр. Ради народ. господарства Адріанов. Офіційальне повідомлення таке, що Адріанов попав під трамвай. На місце події негайно прибув голова народ. комісарів Чубарь і начальник ІПУ Балицький. Ходять чутки, що Адріанова забито якимись терористами, що зникли («Руль». ч. 2715).

— Розстріли. У с. Сошниках Бариського району за агітацію проти хлібозаготівлі ІПУ арештувало кількох господарів і між ними Мележика. Під час арешту активно себе виявив активіст-комсомолец Лазаренко. Два дні після арешту син Мележика Федір пострілом з рушниць поранив Лазаренка. За цей акт Федора Мележика засуджено до розстрілу, а його майно до конфіскації («Діло». ч. 242).

— Американські студенти на Україні. Під час жовтневих свят до Києва мала прибути група американських студентів, членів т-ва «Друзів СССР». Серед них є студенти н-ю-йоркського та колиумбійського університетів. Всі ці студенти приїздять вивчати окремі галузі української культури («Час». ч. 321).

З життя укр. еміграції

У Франції.

— З життя Бібліотеки імени С. Петлюри в Парижі. В жовтні місяці Бібліотека дістала ріжні дари

книжками, часописами, листівками, малюнками то-що від таких осіб: п. І. Токаржевський-Карашевич (Париж) — більше 50 назв книжок та часописів, п. Шкрабій (Еш, Люксембург), Культурно-освітній відділ Укрїнського Центрального Комітету (Варшава), п. Бокитько (Париж) — портрет Ф. Щербини, п. І. Липовецький (Варшава) — фотографії 6 стр. дивізії в Станиславові в 1920 році, раніше від пана Липовецького було одержано 27 книжок та журналів, п. Скрипка (Каліш) — фотографія посвячення криниці в таборі в Каліші, п. Черкаський (Омекур), — фотографії, п. Василів (Париж) — книги, фотографії та українські банкноти, п. Федій (Париж) — журнали, п. Галаган (Юмін) — фотографії, п. Г. Гаврилко (Париж), п. Віктор Приходько (Подєбради), Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри в Румунії — часописи, художник п. С. Мако (Прага), п. Недоля-Цибульський (Софія), — журнал «Українсько Слово» та архивні матеріали з життя української еміграції в Пернові та Софії, п. С. Смогоржевський (Париж), — 44 назви книг і журналів, п. Попович (Париж), полковник Савченко (Каліш).

З Відня одержано від п. Н надзвичайно цінні та цікаві журнали й газети з р. р. 1917-1918, а також видання РУП — 1903-4-5 р. р. Одержано також повідомлення про висилку книжок з Праги — дар д-ра Є. Камінського та про книжки з Ченстохова — дар п. п. Ю. Басенка, М. Кулака та пані Москвіної.

Всім жертводавцям Рада Бібліотеки висловлює щирю подяку. 1-го листопаду Бібліотекар І. Рудичів одвідав Українську Громаду в Шалеті в справі приймання Бібліотеки, подарованої Громадою. Бібліотека Громади в Шалеті, яка віднині є відділом Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі, має 654 назви книжок та журналів, з яких коло 250 ч. ч. ріжних часописів. Багато книжок красеного письменства.

На засіданню 5-го листопаду

Рада Бібліотеки, обговорюючи план збірок пожертв на Бібліотеку ухвалила: пристосувати на завжди на день смерти бл. пам. С. Петлюри — 25 травня — збірання пожертв на Бібліотеку скрізь, де є українці, підчас академії та поминальних служб. Для того має Рада увійти в порозуміння зо всіма організаціями. Крім того ухвалено низку звичайних способів збірки грошей: концерти, вистави, підписні листи і т. и.

На тому ж засіданню Ради ухвалено відновити серію викладів, що її так влучно було розпочато влітку. Організація таких викладів являється одним із головних завдань діяльності Бібліотеки. Виклади будуть вестися лише на теми наукові та суспільно-історичні. Політичні теми не входять в план цих викладів. Перший виклад відбудеться в суботу, 30-го листопаду. Проф. О. Шульгин має зробити доклад на тему: «До історії розвитку модерної нації».

— В Генеральній Раді Союзу Укр. Емігрант. у Франції. 31 жовтня відбулося чергове засідання Генеральної Ради. По докладу секретаріяту заслухано було заяву Оден-де-Тішської Громади в справі лекцій, інформації в Ріуперу, прохання Громади в Крезо в справі організації школи, заяву Студентської Громади у Франції, звідомлення Шалетської Громади в справі Лекційного фонду і т. и.

З окремих докладів заслухано було повідомлення Голови Ген. Ради про його переговори з правлінням заводів Шнейдера в справі допомоги згаданих заводів Українській Школі в Крезо, його же доклад про працю Шкільної Підкомісії Дорадчої Ради при Вис. Комісарі Ліги Націй, в кінці засідання Ген. Рада ознайомилася із змістом статей газети «Народня Воля» (листи п. Чижка про укр. еміграцію у Франції) і винесла протест такого змісту:

— Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, ознайомив-

шися із змістом статей п. Ярослава Чижя, редактора американської газети «Народня Воля» під назвою «По дорозі до Старого Краю» (ч. ч. 106-109), зміст яких полягає в безпідставному і безфактичному очернюванні української еміграції у Франції, в натурюванню одної її частини на другу, в цілком неправдивому і тенденційному висвітлюванні роботи української еміграції на міжнародньому тлі, — постановила вважати поступовання п. Я. Чижя негідним, легковажним і шкідливим для української еміграції.

— Конференція представників Союзу Україн. Ем. гр. Організації у Франції відбулася 10-11 листопаду в Парижі. Конференцію скликано було Генеральною Радою в силу постанови з'їзду. Учасників було досить: були присутніми представники з Шалету, Оденле-Тішу, Парижу, Гавра, Ліона Крезю й Шато-де-ля Форє. З огляду на великий інтерес самої конференції та справ, що на ній було зачеплено, в наступнім числі умістимо докладніший звіт про неї. По закінченню конференції делегати вдалися на могилу Головного Отамана С. Пеллюри вклонитися пам'яті покійного вождя, й поклали там квіти, потім відвідали Бібліотеку ім; С. Пеллюри в Парижі.

— З життя укр. колонії в Омекурі. 13 жовтня с. р. колонія в Омекурі влаштувала з метою матеріальної допомоги школі «День Української Школи в Кнютанжі». О 6 год. вечора в читальні «Отель дез Увріє» відбулося урочисте зібрання, присвячене школі, на якому були присутні численні гості з Кнютанжу та Кнютанзька Школа. По закінченню зібрання п. Заворницький виконав кілька дум на бандурі, паночка Жорж проспівала кілька українських пісень під акомпанімент бандури, учні школи декламували вірші. О годині 9-йй вечора в салі «Ля Лорєн» відбулася при переповненій вщерть салі вистава: переклад з англійської комедії «Тітка Чарлея». По закінченню вистави бу-

ли танці до ранку. День Української Школи дав біля тисячі франків прибутку.

Листи до Редакції

До Хвальних Редакцій Українських Часописів.

З доручення парафіяльних зборів Луцької Чесно-Хрестної Братської церкви, які відбулися 29 вересня 1929 року, ми, нижче підписані, уповноважені цими зборами, звертаємось до Хвальних Редакцій українських часописів з проською нижче подане надрукувати:

За останніх часів поміж співробітниками українських часописів різних політичних напрямків знялася гостра полеміка, яка з принціпового ґрунту часто переходить на особисті розрахунки. В цю полеміку, яка не завжди правдиво відбиває місцеве життя, часто втягається українські церковні, культурно-освітні та економічні інституції, дискредитуючи їх в очах і свого і чужого громадянства на превелику шкоду для тих інституцій.

Констатуючи цей сумний факт, парафіяльні збори: 1) звертаються через Хвальні Редакції до співробітників з проханням во ім'я збереження загальнонаціонального надбання оминати в своїх статтях і дописах усе те, що може пошкодити тій чи иншій українській інституції.

2) просять Хвальні Редакції українських часописів з уваги на відмінні умови Волинського життя ставитися обережно до статей і дописів з Волині, які не завжди об'єктивно освітлюють місцеве життя і не вміщувати всього того, що може негативно відбитися на житті українських інституцій.

До відома Редакцій в залученні подаються відписи протоколів з парафіяльних зборів з дня 22 і 29 вересня 1929 р.

25 жовтня 1929 р.

м. Луцьк.

Протопресвітер Павло Пашевський.

Максимил'ян Ляцький, полковник емеритований.

Леонід Михайлів

До української суспіль- ности

В останні часи в українській пресі з'явилися замітки про Українську Студентську Громаду в Парижі («Правда і Воля» ч. 31 з 7 серпня 1929 р.) та інші відомості, котрі абсолютно не відповідають дійсності і побудовані на злій непоінформованості авторів. Для встановлення правди, я, яко повновласний представник Української Студентської Громади у Франції, вважаю своїм обов'язком довести до відома українського громадянства, що

1) З початку існування і по цей день, згідно параґр. 3 свого статуту Українська Студентська Громада у Франції, яко організації, була і є абсолютно аполітичною;

2) При колосальній політичній диференціації українського громадянства в Париж, Українська Студентська Громада в Парижі вважає своїм завданням утворити з своєї організації ту нейтральну точку, котра могла б бути рівно

прийнятою для всієї суспільности без різниці політичних поглядів;

3) Українська Студентська молодь, широко вірячи в скоре відродження незалежної і соборної батьківщини, провадить напівголодне існування, готуючи себе для праці рідному краю, і сподівається, що українське громадянство, без різниці політичних переконань та орієнтацій, прийде до неї з допомогою і теплим словом поради;

4) На ґрунті абсолютної аполітичності, ми Українська Студентська Громада у Франції, стремимо і будемо стремити до найтіснішого контакту з усіма українськими організаціями, на вигнання перебуваючими, незалежно від їх політичних орієнтацій і поглядів.

Набувати знання і принести його відродженій Батьківщині — є кредо и девіз Української Студентської Громади в Парижі.

I. Морей де Моран (-)

Голова Української Студентської Громади у Франції.

Зміст.

Париж, неділя, 17 листопада 1929 року — ст. 1. С т. С і р о п о л к о
Українська «рдянська» культура. — ст. 3. А. Я. Проф. Ростислав
Лашенко — ст. 6. Є. Г. Ориґінальні закиди — ст. 7. М. Є р е м і ї в.
Десять днів в Іспанії I I — ст. 8. Замість фельетона — ст. 16. Ob-
servator. З міжнародного життя — ст. 17. З життя укр. станиці в Ка-
лиші — ст. 21. З преси — ст. 23. З широкого світу, — ст. 23. Х р о-
н и к а: З Великої України — ст. 27. З українського життя — ст. 28.
Газетні звістки — ст. 29. З життя укр. еміґрації: У Франції — ст. 29.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.
(дійсна лише до 31. XII. 1929 р., а з 1. I. 1930 р. — посилати безпосеред-
не на повищу адресу редакції й адміністрації). Для переказів: «Le Tri-
dent», chèque post. de Paris 898.50.

Педагог — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.